

1

Mimí

“Böyle devam ettik, akıntıya karşı mücadele eden gemiler gibi, sürekli geçmişe doğru çekilerek.”

FRANCIS SCOTT FITZGERALD

Annem artık o mektuplara ağlamıyor. Ancak onları ne zaman, nereye sakladığını veya onları neden kayıp kabul edip ara-maktan vazgeçtiğini de hatırlayamıyor. Mimí'nin mektupları: Asturias'ın, León kentine ne çok yakın ne de çok uzak olan unutulmuş bir köşesinden –savaş sonrasında kıtlık bölgesi ilan edilen sarp ve sessiz bir dağda yer alan, otuz evle yüz çiftçiden ibaret Ingeniero Lartigue köyünden– gönderilen mektuplar.

Mimí'nin halası vaat edilmiş topraklarda şansını deneyenlerdendi. Adı Herminia'ydı, Perón'un Arjantin'inde yaşıyor, yeğenlerinin Atlantik'i aşip Amerika'ya gelmelerini hararetle tavsiye ediyordu. Mimí ile Jesús, ailenin onları sefaletten kurtarmak için son bir çaba göstermek adına cesurca verdiği bir kararla, yedi kardeş arasından, sevgi dolu ama pragmatik bir yaklaşımla seçildiler. 1948'de bandırası belirsiz bir gemiye binip yirmi gün sonra, sahate olduğunu çok geçmeden anlayacakları bir refaha demir attılar: Herminia çocuk sahibi olamıyordu, ev kadınıydı, kocası ise tramvay makinistiydi. Yirmi yıl boyunca yoksul Palermo'nun çok kiracılı ucuz apartmanlarından birinde, avlunun sonundaki beş metreye beş metrelik tek göz evde dördü birlikte yaşadı.

Jesús kısa boylu ve yapılıydı, kendini büyük bir hevesle gastronomiye adamıştı. Mimí ise güzel sayılabilecek, narin bir kızdı. Halasıyla eniştesinin hem kızı hem hizmetçisi hem de hemşiresi olmuştu. Ayrıca Santa Fe ile Bonpland caddelerinin köşesindeki Sporteco takım elbise atölyesinde dikişçi olarak çalışıyordu. Saat altıda içeri giriliyor, bir zil sesi duyuluyor ve insanın içine korku

salan bir adam olan patron bir dakikalık gecikmeye bile göz yumuyor, girişteki büyük bankodan işyerindeki her bir fısıltıya kulak verip çalışanlardan biri kaytarıyorsa ustabaşını peşinden tuvalete gönderiyordu. Mimí ceket bölümünde dikişçilik yapıyordu, annem ise pantolon bölümünde. Bir paydosta tanışmış, ortak noktalarının çok olduğunu fark etmişlerdi. İkisi de gençti, bekârdı, İspanyoldu ve ikisi de akrabalarının hizmetçiliğini yapıyordu. Aileleri denizi aşip yanlarına gelemeyeceğinden, uçurumun diğer tarafında mahpus kaldıklarından, kapının onlara kapandığından, talihlerini deneyip kaybettiklerinden şüphelenmeye başlamışlardı. Yakın arkadaş oldular. Dertlerini ve hayallerini birbirleriyle paylaştılar. Unutulamaz olanı unutmak ve melankoliden kurtulmak için birbirlerine tekrar tekrar söz verdiler. Cangas de Narcealılar Derneği'nin dans salonunda *pasodoble* dansı ve vals yapabilmek için uğraşıp didinerek kendilerine yeni elbiseler, yeni ayakkabılar satın aldılar.

Annem, babamla o nostaljik dans salonlarından birinde tanışırken, Mimí'nin payına birkaç hevesiz talip düşmüştü. Tahmin edilebileceği gibi Mimí vaftiz annem oldu. Beni beyaz bir battaniyeye sarınmış halde kucağında tuttuğu, arkasında Rosario Kilisesi'nin görüldüğü gri ve solmuş bir fotoğrafımız da var. O sıralar Sporteco çoktan iflas etmişti, makinist enişte aniden bir fenalık geçirip ölmüştü, Herminia yaşlanmıştı, Jesús ise Diagonal Norte Bulvarı'ndaki bir kafede iyi para kazanıyordu. Son derece tutumlu olan iki kardeş, oturdukları bina satıldığında kiralık evlerinden çıktılar ve başlarını dik tutup iki daire satın aldılar. Jesús, halasıyla birlikte Guatemala ve Arévalo sokaklarının birleştiği o harap köşedeki küçük daireye taşındı. Diğeri ise Miserere Meydanı'na iki yüz metre mesafede, Rivadavia Bulvarı üzerinde eski ve geniş bir daireydi.

Mimí burada, yoksul ve edepli işçi kadınların ama hepsinden çok fahişelerin tuttuğu birbirine bitişik odalara, en dipte de mutfak ve banyoya sahip bir "kadınlar oteli" işletmeye başladı. Eve sü-

rekli polis gelir, sürekli bir skandal çıkardı. Bazen, On Bir'de¹ iş tutan kızlardan biri gecenin ayazında devriye arabalarından kaçıp o çaresizlikle Mimí'nin ziline basardı. O zaman Mimí geceliğinin üzerine bir sabahlık geçirip dik merdivenleri iner, kızı kolundan çekip içeriye sokar ve aynasızları bazen konuşarak, bazen bağırıp çağırarak, bazen de rüşvet vererek savuştururdu. En fazla sekiz yaşında olsam gerek, o fahişeleri ev halleriyle hatırlıyorum: Üstlerinde sabahlıkları, ayaklarında terlikleri, saçlarında bigudileri, çıplak bacaklarla ortalıkta dolanırlardı. Yüzleri badana gibi boyanmış olurdu, cırtlak kırmızı ruj sürdükleri dudaklarının arasında sigara, ellerinde ise kırmızı ojeli tırnaklarını düzelttikleri törpü eksik olmazdı. Elbette ben fahişe olduklarını bilmiyordum. Konuşmaları, bakışları, hareketleri ve gülüşleri hayatımdaki iki kadın olan annemle Mimí'den farklıydı. Ama henüz çocuktum ve bu farklılıkları onların milliyetlerine atfetmiştim: Arjantinli kadınlar neşeliydi, İspanyol kadınlar ise hüzünlü.

Jesús işletmeyi yönetiyor ama geceleri Palermo'da kalıyordu. Mimí dikbaşı fahişeleri hizaya sokmaya, dostlarıyla ve pezevenkleriyle başa çıkmaya çalışırken giderek sertleşmişti. Galiçya doğumlu bir erkek arkadaşı vardı ama Jesús'la Herminia işi aceleye getirerek adamı sıkıştırıp gözünü korkuttular: "Niyetin nedir, tarihi ne zaman kararlaştıracaksın?" Galiçyalı tuzağı fark ettiğinde koşarak uzaklaştı. Mimí de bir kız kurusuna dönüşüp kendini fahişelere bakmaya adadı.

Tüm bu süre içinde iki kardeşin hissettiği büyük acı giderek basit bir yaraya dönüştü. Sonra o yara kabuk bağladı, ardından da geriye sadece bir yara izi kaldı. Bilindiği gibi, halk arasında eski yaraların sadece yağmurlu günlerde sızladığı söylenir. Aldıkları mektuplarda İspanya'daki ailelerinin durumunun düzelmekte olduğu, bir zamanlar sefalet içinde olan yerlerin refaha kavuştuğu yazıyordu. Ancak artık vatanlarına dönmek için de bu ülkede kalmak için de karar vermekte çok geç kalmışlar gibi görünüyordu.

1) Buenos Aires'in Corrientes Bulvarı civarındaki bölge, burada On Bir Eylül Meydanı bulunduğu için halk arasında "On Bir" (İsp.: Once) olarak adlandırılır. [ç.n.]

Bu yüzden uzun yıllarını arafta kalmış gibi, yavaş yavaş eski kimliklerini kaybedip bu ülkedeki yeni kimliklerine bürünmek durumunda kalarak geçirdiler.

Ve hiç beklemedikleri bir gün, Arjantinli olduklarının farkına vardılar.

Herminia Hala, gündelik alışkanlıkların dışına çıkmadığı, yalnızlıklarla geçen bir yaşamın ardından giderek güçten düşüp öldü. Mimí'yle Jesús yaşlandılar, emekli oldular, oteli sattılar ve parayı faize yatırdılar. Palermo'da, Cortázar'ın "Ele Geçirilen Ev" adlı hikâyesinde tasvir ettiği, aseksüel bir evlilik yapmışçasına birlikte yaşlanan o iki kardeş gibi yaşıyorlardı ve bazen onları kol kola girmiş ama tuhaf bir biçimde birbirlerine mesafeli bir şekilde sokakta yürürken görüyordum.

Devalüasyonlar, hiperenflasyon ve Başkan Menem'in saçmalıkları biriktirdikleri parayı eritti. Kırk beş yıl boyunca devlete vergi ödedikten sonra her birinin eline yüz elli peso ancak geçiyordu. Yokluğa alışkın olan Mimí, açlıktan ölmeleri için mutfakta kırk takla atıyordu. Jesús, Norma Plá'yı² arkadaş edindi ve Arjantinli emeklilerin umutsuz davasının bir neferi oldu. Her çarşamba polisle ve milletvekilleriyle dalaşmak için şehir merkezine gidiyordu. Norma öldüğünde, Jesús bayrağı devralıp hiçbir yere varmayan o mücadeleyi sürdürdü; bu arada diğer eylemciler ihtiyarlıktan, soğuktan ve çaresizlikten ölmeye devam ediyordu.

Bir hayatın ne zaman mahvolacağını kimse bilemez. Gerçek hayat bir labirenttir ve herhangi birimiz, dikkatimizin dağıldığı bir anda yanlış yola girip sonsuza kadar kaybolabiliriz. İki kardeş yokluktan kaçıp "Latin Amerika'nın Parisi'ne" göçmüşlerdi ama kiralık tek göz bir evde başlayan bu hayatta vardıkları yer yine açlıktı. Bu paradoksların ortasında gençliklerini, birilerine âşık olma olasılığını ve mutluluğun coşkusunu kaçırmışlardı. İspanya'daki akrabaları Ingeniero Lartigue'ye geri dönmelerini teklif etti. Cömert

2) Norma Beatriz Guimil de Plá (1932-1996): 90'ların başında, emekli maaşlarının artırılması için Arjantin'de çeşitli yürüyüşler düzenleyen ve bir protesto biçimi olarak bu ülkede ilk kez işlek caddelerin önünü kesen Arjantinli eylemci. [ç.n.]

ama içler acısı bir teklifti. Bunun için bir kez daha kök saldıkları yerden kopmaları ve daha önce yitirip de tekrar kazandıkları şeyi –ulusal kimliklerini– bir kez daha terk etmeleri gerekiyordu. Ruhlarını kaybetmiş, yenik düşmüş ve fakirleşmişlerdi, kendilerini yaşayan ölümler gibi hissediyorlardı.

Belki tuhaf bir yanlış anlama veya hakaret olarak alınan bir söz yüzünden, belki bir davete çağrılmadıkları için, belki de eften püften bir saçmalık nedeniyle Mimí'yle Jesús annemle görüşmeyi kesmişlerdi. Sokakta yürürlerken onu gördüklerinde kaldırım değiştiriyorlardı. Ancak bir akşamüstü, bir köşede annemle karşılaştıklarında, Jesús nemli gözlerle ona, “Carmina, geri dönmek zorundayız” dedi. Ona “Carmina” diyordu; zira annemin adı Carmen. Böylece tekrar sık sık görüşmeye ve dertlerini paylaşmaya başladılar.

Harap haldeki o daireyi satışa çıkardılar, birkaç hafta içinde de satmayı başardılar. Ancak son işlemleri tamamlamaya cesaretleri kalmamıştı. Bu yüzden konsolosluğa, büyükelçiliğin çalışma dairesine ve biletleri satın almaya giderlerken Carmen onlara eşlik etmek zorunda kaldı. Mimí sakindi ama Jesús darmadağın olmuştu. Elli iki yılın ardından belli şeylerden vazgeçmek ve geldikleri yolu gerisingeri dönmek zorundaydılar. Onca zaman sonra onları nasıl karşılayacaklarını ve evlerinden uzakta başlarına ne geleceğini düşünmek Jesús'u dehşete düşürüyordu.

Günü geldiğinde annem bir taksi tutup onları almaya gitti. Evleri, kimisi ağlayan kimisi gülen arkadaşlarıyla doluydu. Mimí içini çekerek, “Bir parça da olsa umudum var” dedi. Kelimeler boğazında düğümleniyordu. Belki gergin olduğundan, belki o telaş ânının sarsaklığı yüzünden, belki de sadece ilaçlarını koyduğu çanta ondan bile yaşlı olduğundan çantanın fermuarı yırtıldı ve yola çıkmalarına birkaç dakika kala içindeki her şey yatağın üzerine saçıldı. Carmen hemen evine koşup gardıroptan en iyi çantasını aldı ve tam zamanında geri dönüp Mimí'ye verdi. Sokağa çıktıklarında komşular onlara sarılıp alkış tuttular. Ezeiza'ya doğru

giderlerken ağızlarını bıçak açmıyordu: Üçü de korkudan ölmek üzereydi.

Ezeiza'da vedalaşmaları kısa ama acıklı oldu. Getirdiklerinden çok daha azıyla dönüyorlardı. Annemin hatırında kalan son şey epey acıklı: Jesús ile Mimí kol kola girmiş ağlaşarak yolcu bekleme salonunun yürüyen merdiveninden ebediyen bir hiçliğe doğru ilerliyorlarmış.

Annem Palermo'ya geri döndü; Sporteco'da çalıştıkları günler, Cangas de Narcea'da yaptıkları danslar aklına geldikçe ağladı. Babam ise onu böyle şeylere ağlarken gördükçe sinirleniyordu.

İki kardeşin evliliğe benzeyen birlikteliğinin sona ermesi sekiz günü bulmamış. Mimí ailenin erkekleriyle yaşıyormuş, Jesús ise yine aynı köyde, evli kız kardeşi ve yeğenleriyle birlikte başka bir evde.

Akşamüstleri eski sevgililer gibi buluşup ikinci sıra hasretliklerinin pişmanlığını paylaşıyorlarmış. Mimí'nin Carmen'e yazdığı ilk mektuplar hoşgörülüydü. Köy çok değişmişti ve üzerlerinde olumlu bir izlenim bırakmıştı: Evler yeniydi, bazılarının arabası bile vardı. Görünüşe bakılırsa gençler köyü terk etmişti ama yaşlılar besi hayvanlarıyla, kira gelirleriyle, tarımla ve özellikle de dolgun İspanyol emekli maaşlarıyla rahatlıkla geçiniyorlardı. Hıyunu suyunu bilmedikleri, kuşkusuz çok bilmiş iki ihtiyar olmalarına, onlara dağa geri dönmüş iki şehir böceği gözüyle bakmalarına rağmen çok iyi karşılanmışlardı.

Öte yandan ekim ayı geldiğinde, Mimí gerçekleri yazmaya cesaret etti. Hâlâ kar yağıyordu ve geldiklerinden beri bedeni sıcak yüzü görmemişti. Kardeşlerinin evinin Avrupa'nın en konforlu evlerinden eksik kalır yanı yoktu, bütün gününü çamaşır yıkayarak, ütü yaparak, yemek pişirerek geçiriyordu ama doğaüstü bir soğuk kemiklerine işliyordu. "Yetmiş iki yaşındayım ve ayaklarımın üşümesine katlanamıyorum. Evimde olmak istiyorum. Burada herkes Tanrı'ya küfrediyor." İki hafta sonra, uykusuz geçen bir geceyi anlatıyordu: "Dün gece bir inek doğurdu. Ben yukarıda, evdeydim, buz kesmiş ayaklarımla daha yeni yatağa girmiştik ki kardeşleri-

min Bakire Meryem'e küfrettiğini ve bağıarak veteriner çağırıklarını işittim. Buralardan gitmezsem birkaç hafta içinde öleceğim. Kederden ölüyorum Carmina.”

Mektubun sonuna yazdığı not acıklı ve rahatsız ediciydi: “Bana yazarsan rica ederim bunlardan bahsetme. Ablam mektuplarımı okuyor.”

Başka mektuplarında kardeşlerinin nazik ve cömert olduğunu söylüyor ama kısa süre içinde öleceğinden emin olduğunu tekrarlıyordu. Bu satırlara canı sıkılan Carmen, bunun bir ölüm kalım meselesi olduğuna inanarak sosyal hizmetler bürokrasisiyle zahmetli, dış dış bir mücadele başlattı. Böylece alçaklara yağın kar, geldiği gibi gitti: Asturias'ta bir avukat, İspanyol makamlarının istediği belgeleri hazırlamalarına yardımcı oldu; birkaç ay sonra da tünelin ucundaki ışık göründü. O beş para etmez Arjantin emeklilik sisteminden cazip İspanyol emeklilik sistemine geçtiler ve yaşlı iki kardeş, hiç ilgisi yokken “küçük Buenos Aires'imiz” adını verdikleri, iki bin nüfuslu bir belde olan Belmonte de Miranda'da mobilyalı bir daire kiraladılar.

İspanyol Devleti hayat boyu sosyal haklarımızı ücretsiz karşılayacağına garanti veriyor. Üstelik geriye dönük bir yıllık emeklilik maaşımız olan altı yüz bin pesetayı ödediklerinde kendimizi cennete düşmüşüz gibi hissettik. Jesús birkaç arkadaş edindi, benim de artık ayaklarım üşümüyor Carmina. Ama oradaki mahallemizi, sokakları, sesleri aklımızdan çıkarıyoruz. Bu duyguyu içimizden atabileceğimizi hiç sanmıyorum. Bu hiç mümkün değil.

Annem artık o mektuplara ağlamıyor. Ancak onları ne zaman, nereye sakladığını veya onları neden kayıp kabul edip ara-maktan vazgeçtiğini de hatırlayamıyor.

2

Annem

“İyi romancılara iyi evlatlardan daha ender rastlanır.”

OSCAR WILDE

Annem herhangi bir anda, herhangi bir nedenle ağlama krizine girebiliyordu. Ama belirtilere önem vermiyor, kendini başkalarının sorunlarıyla meşgul etmeyi sürdürüyordu. Nihayet mezun olup doktor çıkan karım, muhtemelen depresyon geçirdiğini söyledi ve onu korkutmamaya çalışarak bunun psikiyatristlerin alanına giren bir mesele olduğunu anlattı. Onu ikna etmeyi nasıl başardığını hâlâ bilmiyorum. Annem tüm önyargılarının üstesinden geçerek psikolojik bir muayeneden geçmeyi, ardından da orta yaşlarda bir kadın psikiyatriste görünüp her hafta ona o küçük hikâyesini anlatmayı kabul etti.

Psikiyatristin yazdığı mucizevi hap ruh halini epey düzeltti. Depresyonu hafifledi, tedavi seanslarının ardından da tamamen ortadan kalktı. Öte yandan ben o psikiyatrist koltuğuna uzandığımda gerçekte nelerin olup bittiğini çok merak ediyordum. Asturiaslı inançsız bir ihtiyarla Freud’un kültürlü, çok bilmiş bir müridi kadar birbirine ters düşen başka iki şey düşünemiyordum. Bir gün ona bunu doğrudan sordum. Soruma temkinli bir şekilde, “Doktor hanım çok akıllı ve anlayışlı” diye cevap verdi.

“Ona bütün o sıkıntılarını anlattığında ne diyor?”

“Bazen gözleri doluyor.”

“Kimin?” Şaşırılmıştım, yanlış duyduğumu sandım.

O akşamüstü, Rivadavia markalı bu kareli, sert kapaklı defteri satın aldım ve ilk cümlemi yazdım: *Psikiyatristini ağlatan kadın.*